

MESLEKİ DAVRANIŞ İLKELERİ

İhsan KARABABA

Kimya Yüksek Mühendisi

e-posta: ihsan.karababa@emo.org.tr

Anahtar Sözcükler: Mühendislerin Mesleki Davranış İlkeleri, Mühendislerin Etik Kodları, Etik Kodlar, Etik, Piyasa Kuralları,

ÖZET

Günümüzde ülkeler arasında sınır kalkmakta, kurumsal toplumsal ilişkiler standartlara bağlanarak küresel normlara dönüştürülmektedir. Bu bütünsellik içinde ülkeler de kurumsal yapı ve normlarını küresel değerlerle uyumlu hale getirmeye çalışılmaktadırlar. Bu kapsamda mesleki davranış ilkelerinde ya da etik kodlarında küresel boyutta bir sistematik yaratılmak istenmektedir. İnsanların davranışları yaşam ortamlarının sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel yapı ve değerleriyle doğrudan bağıntılı olarak gelişmektedir. Bu alanlardaki değişim ve dönüşümler insan davranışları, değer yargıları ve toplumsal, bireysel ideolojiler üzerinde de köklü değişiklikler yaratmaktadır. Bu nedenle konuyu, çalışma yaşamı üzerinde belirleyici etkiye sahip piyasa ve egemen küresel ideolojinin değer yargılarıyla birlikte ele alarak irdelemeye çalışacağım. Bu irdeleme aynı zamanda meslek etiklerinin arka planına ışık tutmayı da amaçlamaktadır.

1. GİRİŞ

Sempozyumda, yapım, denetim ve danışmanlık alanlarında verilen hizmetlerin kalitesini bilimsel temelde yükseltilmesine dolayısıyla hizmetlerin toplum yararına gelişmesine katkı koyma hedeflenmektedir. Bunun yanında hizmeti sunanla hizmet alan arasındaki ilişkilerin tarafların hak ve çıkarlarını koruyacak biçimde adaletli gelişmesi istenmektedir.

Meslek odaları bu amaçla eğitim kalitesinin yükseltilmesine katkı koymanın yanında MİSEM kursları, mesleki yeterlik ve yetkinliğin geliştirilmesi ve belgelenmesi, gerekli yönetmeliklerin hazırlanması vb. alanlarda özenli çalışmalar yürütmektedirler.

Bu çalışmalar, mühendislerin mesleki yeterliklerini geliştirerek AB üyesi ülkelerin standartlarını yakalama ve elemanların serbest dolaşım sürecinde rekabet güçlerini artırmayı da önemli oranda katkı koyacak niteliktedir.

Kısaca söylemek gerekirse, bilgi ve yetenekleri gelişmiş, nitelikli, güvenilir, sorumluluk bilincine ve yüksek ahlaki değerlere sahip profesyonel mühendisler yetiştirmenin koşulları yaratılmak istenmektedir.

Mühendislik hizmetlerin yasa ve kurallara, bilim ve teknolojinin gereklerine uygun biçimde yürütülmesi için de, üyelerin uyması gereken mesleki davranış ilkeleri belirlenerek yürürlüğe konulmak istenmektedir.

II. SMM Sempozyum danışma kurulu tutanağında da belirtildiği gibi konu, geleceğe yönelik, evrensel ve teknik boyutlarıyla bilimsel temelde değerlendirilmelidir. Bu değerlendirme ancak, sorunun ortaya çıkış nedenleri, uygulandığı ortam ve uygulama koşullarıyla birlikte ele alınarak yapılabilecektir. Dikkat edilecek olursa üzerine yoğunlukla eğildiğimiz konular Türkiye'nin kapitalist sistemle bütünleşme süreci olan küreselleşmeyle birlikte

ortaya çıkmıştır. Bu nedenle konuyu küreselleşmenin toplumsal yaşama etkileriyle birlikte ele almak gerekmektedir.

Bu açıdan baktığımızda küreselleşme, insanlığın tarihi süreçte kazandığı zenginliklerin adaletli paylaşılması, açlık, yoksulluk, eşitsizlik, adaletsizliklerin giderilmesi, savaşların sonlandırılması gibi insanlığın ortak sorunlarına çözüm arama yolları düşüncesinin paylaşılması değildir. Bunların aksine küreselleşme dünyanın tek ve büyük bir pazara ya da piyasaya dönüştürülmesi, ekonomik/toplumsal ilişkilerin kapitalist ideolojinin egemenliği altına sokulmasıdır. Bunun başka bir ifadesi toplumsal karar süreçlerinde küresel kapitalist ekonominin belirleyici konuma gelmesidir. Artık yaşamın pek çok alanı, iş yaşamı ve çalışma koşulları piyasalar ya da piyasa güçleri tarafından belirlenmektedir.

Proje, yapım, denetim ve danışmanlık hizmetleri, belgelendirme, yetkinlik vb konularda hizmet veren mühendisler mesleki faaliyetlerini, piyasanın rekabet koşulları içinde sürdüreceklerdir. İnsanın doğasında bulunan kendini geliştirme duygusu, doğal seyrinden çıkarak, yarışa dayalı, kategorik bir zorunluluğa dönüşmektedir. Bu ortam içinde mühendisler rekabet güçlerini ve iş yapabilirlik düzeylerini koruyabilmek için bilgi ve becerilerini istedikleri alanlar dışında, piyasanın değişken kararlarına göre geliştirme sorunuyla karşı karşıya kalmaktadırlar.

Bu durumda olaya iki açıdan yaklaşılabilir. Bunlardan birincisi konuyu serbest piyasa ekonomisinin kurumsal bir ögesi ya da piyasa ekonomisini çağın karşı konulamaz, uyulması zorunlu bir geçişi olarak ele almaktır. İkincisi ise konuyu piyasa dışı, yani piyasadan bağımsız, özerk sistematik bir düşünce yapısı içinde ve eleştirel bir bakış açısıyla ele alarak değerlendirmektir. Ben konuyu piyasa dışı bir düşünce sistematigiyle ele almaya çalışacağım. Buna rağmen konu hangi bakış açısıyla ele alınırsa alınsın öncelikle çalışma yaşamı üzerinde belirleyici konumda olan piyasanın gelişimi ve yapısal değişimi

mini, özgürlük, özerklik ve demokrasi düşünceleri temelinde ele almak, daha sonra da piyasanın karar süreçlerinde etigin yeri ve çalışanların etik sorumluluk konularını açıklığa kavuşturmak gerekecektir.

2. PİYASA

Piyasa ya da pazar, tanımlanmış mal ve hizmetlerin alıcılar ve satıcılar arasında mübadele edildiği alanı tanımlayan bir kavramdır.[1] Bu kapsamda bilgi, beceri, işgücü de alınıp satılan meta olarak değerlendirilmektedir. Piyasa alıcı ile satıcı arasındaki ilişkiden öte üretim sürecinde yaratılan toplumsal zenginliğin paylaşımında da belirleyici rol oynamaktadır.

Piyanın toplum yararına işleyen bir mekanizma olması ya da karşıtı, piyasaya müdahale eden, ekonomik karar süreçlerini etkileyen güçlerin niteliğine bağlı bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, toplumda alternatif kaynak dağılımı piyasa mekanizması ve iktisadi planlama üzerinden yürütülmektedir. [2]

1980 öncesi liberalizm döneminde piyasa, Keynes'ci yaklaşımlarla, devletin ve toplumsal güçlerin etkisi altında işliyordu. Başka bir ifadeyle devlete, ekonomik gelişmeden yeterince pay alamayan kesimlere daha eşitlikçi yaşam koşulları sağlama görevi veriliyordu. Bu görev gereği devlet ekonomik-sosyal-kültürel alanlarda planlı, kalkınmacı politikalar uygulama hakkını ve buna dayalı olarak da piyasaya müdahale yetkisini elinde bulunduruyordu.

Kapitalist sermayenin, özde, böyle bir düşüncesi ve sorumluluğu bulunmamaktadır. 1970'li yılların sonunda kapitalist sistem, içine düştüğü krizden çıkabilmek için, devletin ekonomik ve sosyal alanlardan çekilerek küçülmesini, toplumu yönlendiren kararların artık kamusal güçler tarafından değil ekonomiye egemen güç odakları tarafından alınması düşüncesini öne çıkarmış ve bu düşüncenin gereğini yerine getirmiştir.

Küreselleşme, YDD, Yeniden yapılanma vb. adlarla tanımlanan bu neo-liberal dönüşüm, aslında neo-liberalizmin liberalizmle ideolojik hesaplaşması sonucu süreç olarak ortaya çıkmış ve ekonomik-toplumsal vb. tüm ilişkilerde ve karar süreçlerinde piyasa yönlendirici ve denetleyici egemen tek güç haline gelmiştir.

Küreselleşme sürecinde piyasanın genel özellikleri, kısaca, şöyle özetlenebilir: Devlet küçültülerek toplumsal/ekonomik karar süreçlerinden el çektilmiş, kazanılmış tüm sosyal, siyasal, ekonomik hak ve güvenceler, sosyal devlet anlayışı, örgütlü yapılar geriletilmiş, sistem alabildiğine kuralsızlaştırılmıştır. Bu dönüşümle uzun mücadeleler sonucu kazanılan yasaların, toplu sözleşmelerin, hakların ve güvencelerin yerini değişken, güvencesiz ve işveren tek taraflı olarak belirlediği çalışma koşulları almaktadır. [3]

Küreselleşme çevre ülkelerde, beklendiği gibi, halkların sorunlarını azaltacak bolluk ve bereket olarak yansımamıştır. Küreselleşmenin günlük yaşamda görünür yüzü işsizlik, açlık, bunlara bağlı olarak yerel ve uluslararası kitlesel göçler, hırsızlık, kapkaç, mafyalaşma, kayıt dışılık, yerel ve uluslararası savaşlar, kitlesel kıyımlar, işkencenin kurumsallaşması, şiddet vb. somut olgulardır.

İşsizlik, yoksulluk ve hızlı göçler sonucu üretken olmayan, sağlıklı, marjinal sektörler ortaya çıkmaktadır. Çalışma ortamı ise insana ve insan onuruna yaraşır çalışma koşullarından ve sosyal haklardan yoksun, güvencesiz, sömürüye dayalı kayıt dışı bir yapıya dönüşmektedir. Ekonomik açıdan bakıldığında, marjinal olarak üretilen mal ve hizmetler ne gerçek anlamda bir üretim faaliyetini ve bu tür işlerde çalıştırılan işgücü de üretken emeği temsil etmektedir.

Bunların yanında ekonomik ve sosyal alanlardan çekilerek küçülen devlet, piyasanın güvenliğini sağlamak için, siyasal, hukuki, askeri ve polisiye tedbirleri güçlendirme yönünde yeniden yapılanmaktadır. M. Koray ulusal hükümetlerin gide-

rek küresel ekonominin dayatmalarını uygulayan ajanlara dönüşmekte olduğunu yazmaktadır.[3]

Piyasa ve demokrasi ya da demokratikleşme arasındaki ilişkiye baktığımızda; kapitalizmin refah devleti modelinde sistemin sürekliliği emek ve sermaye arasında, göreceli de olsa, bir güç dengesinin oluşturulmasıyla sağlanmak istenmişti. Bu düşünce içerisinde gelişen emek örgütleri sosyal, ekonomik, siyasal alanlarda pek çok kazanım sağlamışlardır.

Kapitalizmim küreselleşme sürecinde sosyal politikalar, örgütlü yapılar, emekçi kesimlerin baskı unsuru olma güç ve özellikleri adamaklı geriletilmektedir. Bugün, M. Koray'ın alıntıladığı gibi, demokrasi birçok liberal için Aşıl'ın topuğu anlamına gelmektedir.[3] Başka bir ifadeyle demokrasinin geliştirdiği ekonomik sosyal hak arama, eşitlik mücadelesi piyasa güçleri açısından kendileri için ölümcül nokta olarak görülmektedir. Toplumsal yaşamda özgürlük ve özerklik piyasanın rekabet koşullarının korunması anlamına kullanılmaktadır.

A. Gorz kısa bir ifadeyle, küreselleşmeyi paranın kendisinden başka hiçbir şey satmadan ve satın almadan para kazanma olarak tanımlamakta ve "Para, ekonomiyi kemiren bir parazite, sermaye ise toplumu yağma eden bir leş kargasına dönüştü"ğini söylemektedir.[4] Bu görüş kızgın bir ifadeyi yansıtsa da, küreselleşmenin halklara sunduğu yaşam ortamını gerçek boyutlarıyla tanımlamaktadır.

3. PİYASA VE ETİK

Küreselleşmenin savunduğu erdemlerden biri de piyasanın sağlıklı ve yolsuzluklardan arınmış olarak işleyebilmesi için çalışma yaşamında ilişkilerin **etik ilişkiler** ya da etik davranış ilkeleri çerçevesinde yürütülmesidir. Bu amacın gerçekleşmesi için de, küresel ideolojinin DB, İMF; OECD gibi etkili organları siyasal iktidarlar üzerinde baskı yapmaktadırlar. Bu baskıları etik ile ilgili tüm yasa ve kararların gerekçesinde açıkça ifade edilmekte, hatta gerekli çalışmaların geciktirilmesinden dolayı hükümetler özür beyanında bulunmaktadır. [5]

Çalışma yaşamında keyfi işten çıkarmalar, hak ihlalleri, en belirgini, çaresiz işsizleri çalışanlar karşı tehdit aracı olarak kullanılması gibi pek çok insani ve etik değerlere aykırı uygulamalarla işgücü üzerinde etkili bir baskı ve denetim mekanizması kuran piyasa güçleri kendilerini etik alanında nereye koymakta, etik sorumluluklarını nasıl tanımlamaktadırlar? Mesleki davranış ilkelerinden beklenin faydanın anlamını kavrayabilmek için öncelikle bu soruların anlaşılır şekilde aydınlığa kavuşturulması gerekmektedir.

Sosyoloji sözlüğünde G. Marshall şu bilgileri vermektedir: Yazar, “Piyasaların ahlaki yoktur” yargısını ortaya koyduktan sonra, “Pek çok toplumun, piyasanın ahlaki olmayan işleyişiyle tam bir tutarlılık arz etmeyen ve tamamen onun hizmetinde olmayan değer sistemleri vardır; dolayısıyla söz konusu piyasa sonuçları kimi zamanlar toplumsal bakımdan kabul edilemez bulunabilir” [1] görüşünü aktarmaktadır.

Piyasa üzerinde çalışmalarıyla tanınan bir başka bilim insanı, piyasa ekonomileriyle piyasa dışı ekonomiler arasındaki temel farklardan birinin de kararların alınıp uygulama biçiminden kaynaklandığını belirtmektedir. Yazar, Piyasa ekonomilerinde kararların doğrudan toplumsal gelenek ve etik amaçlarla sınırlanamadığını, tam tersine bunlardan bağımsız olarak işleyen bir sisteme cevap verdiğini belirtmekte ve “Ekonomiler ahlak dışıdır”[6] saptamasını yapmaktadır.

Bu alıntılar piyasaya üzerinde düşünce üreten bilim insanlarının görüşlerini yansıtmaktadır. Piyasa güçlerinin, altını kalın çizgilerle çizdikleri etik konusunda, kendileri haklarında ne düşündüklerini en iyi kendileri tanımlamaktadırlar. Ülkemizde kapitalist ideolojinin önde gelen temsilcisi olan TÜSİAD konuyu açıkça ortaya koymaktadır.

TÜSİAD, 2005 yılında, Devlette Etik Altyapı dizisi adı altında, kavramsal çerçeve ve uluslararası uygulamaları içeren, kapsamlı (6 cilt olarak

tasarlanan) bir çalışma başlatmıştır. Serinin ilk iki cildi (694 sayfa) Kamu Yönetiminde Etik konusunu içermektedir. Serinin diğer 4 cildi ise Yargıda Etik ve Siyasette Etik konularına ayrılmıştır.

TÜSİAD çalışmasında piyasayla etik arasındaki ilişkiyi, “Birçok insan, iş dünyasının tek sorununun kâr maksimizasyonu olduğunu ve bu yükümlülüğün de herhangi bir etiksel veya sosyal sorumluluktan üstün geldiğini savunmaktadır. Kapitalizm kişisel kazanç arayışıyla temellendirilse de, aktörlerin hırslarını kontrol etmesini de kapsar” şeklinde açıklamaktadır.

Piyanın, herkesin, ihtiyaçlarını karşılamaya hizmet edebilmesi için etkin, etkili ve adaletli ve her şeyin ötesinde de yolsuzluklardan arınmış olması gerektiği savunulmaktadır. Raporda, özel sektör faaliyetlerinin birbirinden tamamen ayrı iki sahada sürdüğü, bunlardan birinin “kamuyla” diğerinin ise “özel sektör içinde” geliştirilen işlemler olduğu belirtilmektedir. Bu sahalardaki ilişkilerin etik yönü de şöyle tanımlanmaktadır: “İş dünyasında kişisel bağlantılar genellikle, hediyeler ve konukseverlikle ifade edilmekte fakat potansiyel hizmet alanlar ve verenler bir araya geldiklerinde, bu durum bazı sorunları aklı getirmektedir. Özel sektörle kamu sektörü arasındaki ilişkilerde, hediyein etik olarak uygunsuz olması ve hatta rüşvet olarak değerlendirilmesi, dünya çapında birçok ülkede kabul edilen bir gerçektir” [7]

Bunların dışında TÜSİAD etiğin felsefi, tarihi, sosyolojik ve toplumsal tanımını da değiştirmekte ve herhangi bir bilimsel kaynak göstermeden, yeni, ideolojik tanımlar getirmektedir. Örneğin şu tanımların altı çizilmektedir; “Günümüzde, devletlerin yönetim anlayışında **‘üç E olarak tabir edilen Ekonomi, Etkinlik ve Etkililik** önemlerini korumaktadır. Etik standartların toplumların refahıyla doğrudan ilgili olduğu gerçeğinden yola çıkarak, buna her şeyden önce **dördüncü E, yani etik konusu eklenmelidir.**” [7]

“Günümüzde etik standartların belirlenmesi ve kamu yönetiminin her kesiminde etik davranışın zorunlu hale getirilmesi için etik kurallarda resmileşmekte ve kanunlaşmaktadır”. “Artık hukukta olduğu gibi, etik ilkelerin yaptırımı da maddi hale gelmeye başlamıştır”. [7]

TÜSİAD, “piyasanın herkesin ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için etkin, etkili, adaletli ve yolsuzluklardan arınmış olması” görüşüyle piyasanın etik kaygısını dile getirmektedir. Buna karşın piyasada bu koşulların oluşmasına yönelik olarak, piyasa güçlerinin uymaları gereken herhangi bir etik kod, etik ilke ya da etik davranış ilkesinden söz edilmemektedir. Kitaptan açıkça anlaşıldığı gibi özel sektör alanında, sözleşmeler dışında kalan ilişkilerin kendi aralarında, ikram ve hediyeler çerçevesinde kurulduğu için herhangi bir etik sorunun ortaya çıkmayacağı varsayılmaktadır.

O’Neill piyasaların “sözleşmeye dayalı değiş tokuş biçimleri için oluşturulan kurumlar” olduğunu, dolayısıyla hediyein de bir değiş tokuş aracı olabileceğini, hediyein bir ekonomik/sosyal ilişkiyi başlatabileceğini, karşılığı alınmadığında ilişkinin sonlanacağını bunun da etik sonuçları olduğunu kaydetmektedir. [6] TÜSİAD’a göre ise özel sektör içinde gelişen hediye ve ikramların ilişkilerin etkin, etkili, adaletli gelişmesinde herhangi bir etik sorun görmediği gibi, yolsuzluk anlamında herhangi bir etik sorun söz konusu olmamaktadır. Bir alanda rüşvet olan eylemin bir başka alanda hediye diye algılanmasındaki ikilemin etik boyutu görmezden gelinmektedir.

Herhangi bir etik sorumluluk kabul etmeyen, kendi davranışlarını etik alanı dışında bırakan, hatta piyasa kararlarının hiçbir etik amaçla belirlenmemesini piyasa ekonomilerinin erdemi sayan piyasa güçlerinin etik kodlar aracılığıyla yolsuzlukların etkili bir şekilde önlenmesini öne sürmesi pek fazla inandırıcı gelmemektedir. Hele dünyada, insanlık dışı uygulamaların sayısız örne-

ğinin yaşandığı günümüzde neden başka siyasal, ekonomik, hukuki, yasal vb. önlemler alınmamakta, neden sorunlar yasal yaptırımlar yerine etik kodlar aracılığıyla çözülmek istenmektedir? Bu konular açıklığa kavuşturulmuş değildir ve herkesin tanık olduğu gibi kavuşturulma isteği de ortada gözükmemektedir.

4. ETİK Mİ, LIBERALİZMİN DEĞER YARGILARI MI?

Küresel ideoloji, serbest piyasa, neo-liberalizm hangi sıfatla tanımlarsak tanımlayalım sermaye sınıfı, çalışanlardan yüksek ahlaki değerlere sahip olmalarını beklemektedir. Bu kapsamda, örneğin mühendislerin, toplumun sağlığı, güvenliği, refahı ve çevreyi koruma sorumluluğu, dürüst, güvenilir, şeffaf ve objektif davranış içinde olmaları, çıkar çatışmalarından uzak durmaları, profesyonel ilişkiler içinde işverene ve müşteriye karşı sadakatle hizmet etmeleri, mesleğin onurunu korumaları vb. nitelikler beklemektedir. Bu konular çerçevesinde oluşturulan kurallar, uyulması gereken davranış ilkeleri olarak, yetkili mercilerce, yürürlüğe konmaktadır.

Piyasa güçlerine göre ahlaken denetim altına alınması veya denetim altında tutulması gerekenler “kamu yönetimi”, “siyaset” ve “yargı güçleri”nin temsilcileridir. Çünkü piyasa egemen bir güç olarak, kendini, bütün ahlaki değer ve yargıların üzerinde görmekte, kurallar karşısında sorumluluk duyan değil, kural koyan erk olarak kabul etmektedir.

Tarihin her döneminde toplumda etik ve ahlak değerler olarak gösterilen ilkeler egemen sınıfın değer yargıları olmuştur. Halkların tarihi, toplumsal ve dinamik bir süreç olarak geliştirdiği değerler hep geri plana itilerek görmezden gelinmiş, avam olarak küçümsenmiştir.

Konuyu daha anlaşılır kılabilmek için, “töre” adına toplumsal bir sorun olarak yaşanan olguyla benzerliğini ortaya koymak istiyorum.

Küresel ideolojinin etik anlayışıyla, ülkemizde yeniden hız kazanan, katı feodal ve ataerkil yapının töre anlayışı arasında, amaç ve ideolojik yaklaşım açısından büyük bir benzerlik bulunmaktadır. Her iki ideoloji de egemen oldukları sistemi sürdürebilmek için kendi değer yargılarını topluma, uyulması gereken, mutlak değerler olarak dayatmakta, tarihsel olarak kurdukları otoritenin sarsılmasına, asla, izin vermek istememektedir.

Bugün piyasa, ekonomik/toplumsal yaşamın belirleyici tek kurumsam yapısı haline getirilmiştir. Piyasanın bu gücü insana, insan haklarına, hukuka saygılı, eşitlikçi, demokratik işleyişinden değil, toplumdaki demokratik yapı ve örgütlenmelerin, kazanılmış demokratik hakların küresel ideoloji tarafından sistematik bir şekilde geriletilip, güçsüzleştirilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu totaliter yapı kendi değer yargılarını, norm ve kurallarını toplumsal yaşamın her alanında tek geçerli değerler sistematğine dönüştürmek, bunlar dışında değer sistemlerinin oluşmasını önlemek istemektedir. Küresel ideoloji genel yapısı gereği, her toplumsal değer gibi etik değerleri de amaçları doğrultusunda araçsallaştırarak kullanmaktadır. Küresel ideoloji, bütün iddialarına rağmen, her alanda yakındığı yolsuzlukların önlenmesi yönünde hiçbir gelişme sağlayamamış, dahası, emperyalist saldırılarla, hiçbir ahlak sisteminin kabul etmeyeceği insanlık dışı uygulamalarla, güç gösterisi ve zorbalık örnekleriyle etik ve ahlaki değerlerin yıpratılmasına ve yozlaşmalara neden olmaktadır.

5. SONUÇ

Küreselleşmenin etik yapılandırma girişimine getirdiğim eleştiriler hiçbir zaman etik ve ahlakın gereksizliği anlamını taşımamaktadır. Etik, toplumun fonksiyonu olarak gelişen tarihi, toplumsal dinamik bir süreçtir. İnsanlar arası ilişkilerin ilkelerini içeren, insanların bir arada ve birlikte yaşamasının temelini oluşturan, kategorik olarak ayırtılamayan, değerler sistematğidir. Etik,

insanın toplumsallaşmasını, doğumundan ölümüne yaşam boyu dinamik bir şekilde gelişimini tanımlayan bir süreçtir. İnsanın toplumsal ilişkilerinde ortaya koyduğu davranış türleri de bu süreç içinde gelişerek şekillenmektedir. Toplumun işlevsel bir süreci olan etik, meslek etiği, mesleki davranış ilkeleri ya da kuralları gibi toplumsal grupların amaçları doğrultusunda belirleyeceği kategorik normlara indirgenemeyeceği gibi, küresel ideolojinin normlarına ya da değer anlayışına uygun olarak imal edilen “fason” bir ahlak sistematğine de indirgenemez. Bunun gibi kuruluşların işleyiş ve ilişkilerini düzenleyen iç yönetmelikleri de, etik değerler içermekle birlikte, etik normlar olarak değerlendirilemez. Bireysel ve toplumsal ilişkilerin etik ilkeler temelinde gelişebilmesi için, herkesin, etik ve ahlaki değerleri aşındıracak, değer kaybına uğratacak girişimlerden kaçınmaya özen göstermeleri gerekmektedir.

Bilimsel bir temele dayanmamakla birlikte, küresel boyutta ortaya çıkan yozlaşma etik ve ahlaki değerlerdeki bozulmanın sonucu olarak gösterilmektedir. Oysa etik ve ahlaki değer kayıpları yozlaşmanın sebebi değil sonucudur. Yozlaşma, aşağıdan yukarı, emekçi sınıf ve tabakalarda ortaya çıkarak yukarı doğru tırmanan bir bozulma değil, bunun tam aksine, toplumların üst egemen kesimlerinde, çıkar ilişkilerine dayalı olarak gelişen, yasa ve kural tanımazlıkların toplumları yukarıdan aşağıya doğru etkisi altına almasıyla ortaya çıkmaktadır.

Sempozyumun proje, yapım, denetim, danışmanlık alanlarında hizmet kalitesinin yükseltilmesi ve toplum yararını koruma amacını, bu açıdan bakarak değerlendirmek istiyorum. Çerçevesi belirlenen alanlarda mühendislik müşavirlik hizmeti veren kuruluşları piyasa içi kuruluşlar olarak, başka bir ifadeyle serbest piyasa ekonomisinde söz ve karar sahibi niteliğinde sermaye kuruluşları olarak görmüyorum. Zaten mühendislik müşavirlik kuruluşları piyasa içi kuruluşlar olsalardı, kendileri

için değil egemenlikleri altındakiler için davranış kuralları koymayı gündemlerine alırlardı.

Bu kuruluşlar, TMMOB, EMO gibi piyasa dışı, yani piyasalarla ilişkilerine rağmen, piyasalara doğrudan bağlı olmayan, özerk nitelikli kuruluşlardır. Kararlarında ekonomik gerekler kadar toplumsal ve etik kaygılarında da önemli yer tuttuğunu düşünüyorum. Bu oluşumlar varlıklarını güvenilir bir şekilde, ancak, serbest piyasa ekonomisine alternatif, toplumdaki bütün çıkar gruplarının özgürce örgütlenebileceği, ekonomik/sosyal piyasaların içinde geliştirebileceklerine inanıyorum. Bu nedenle kurumsal açıdan, küresel ideolojinin dayatmalarına karşı, toplumun bütün kesimleri için eşitlikçi, adil bir yaşam biçimini savunmanın bilince çıkartılmasının gerektiğini düşünüyorum.

Konuya etik davranış ilkeleri açısından bakacak olursak: Kanımca, mühendislik alanları için savunulması gereken en önemli etik ilke, mesleki davranış ilkelerini benimsemiş mühendisler yetiştirmek, ya da mühendislerin davranış ilkelerine bağlılığını denetlemek olmamalıdır. Asıl sorun, insanın neyi, nerede, nasıl yapacağını, karşılaştığı sorunlar içinden nasıl çıkabileceğini, gereksinim duyduğu bilgiye nasıl ulaşılacağını, kimsenin baskısı altında kalmadan karar verme gücü ve iradesinin bilince varmış ve her durumda ilkeli davranabilen bir kişiliğe sahibi olabilmektir. Bu değerlere sahip bir mühendisin, sadece mesleki ilişkilerinde değil, sahip olduğu tüm kimliklerinin gerekli kıldığı ilişkilerde, yaşamın her alanında etik davranışlar içinde olacaktır.

Mesleki davranış ilkeleri konusunda son söz olarak iki düşüncenin altını çizmek istiyorum. Bunlardan birincisi; tanımladığım kişiliğe sahip olma, belirli kurulları öğrenme ve onlara uyma disiplini değil, çok boyutlu olarak gelişen bir toplumsallaşma sorunudur. İkincisi ise; örgütlerin önde gelen yükümlülüğü, küresel ideolojinin hegemonyasına karşı insanı ve toplumları özgürleştirme yönünde mücadeleyi yükseltmeleridir.

KAYNAKLAR

- [1] Marshall G, Sosyoloji Sözlüğü, Çev. Akınay O, Kömürcü D, BİLİM VE SANAT, Ankara,1999
- [2] Eser Karakaş, 95-96 PETROL-İŞ YILLIĞI, s. 85
- [3] Koray, M., Sosyal Politika, İMGE YAYINLARI, 2. baskı, s.263, s.108, s.76, Ankara, 2005
- [4]Gorz, A., Yaşadığımız Sefalet, Çev. Tural, N., AYRINTI YAYINLARI, s.15, İstanbul, 2001.
- [5] Başbakan'ın Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un Parlamentoya sunuş yazısı.
- [6] O'Neill, J., Piyasa, Etik, Bilgi ve Politika, Çev. Kaya, Ş. S., AYRINTI YAYINLARI, s.18, s.17-18, İstanbul, 2000.
- [7] Devlette Etikten Etik Devlete, Etik Altyapı Dizisi.No: 1 TÜSİAD YAYINLARI,s.190-191,s.43,s.60, İstanbul, 2005.
- [8] Köse, A.H., Öncü, A., Kapitalizm, İnsanlık ve Mühendislik, TMMOB YAYINLARI, Ankara,2000.
- [9] Artun, A. Fordizm ve Mühendisliğin Dönüşümü, TMMOB YAYINLARI, Ankara,1999.
- [10] Sennett, R., Karakter Aşınması, Çev. Yıldırım. B., AYRINTI YAYINLARI, İstanbul, 2002.
- [11] EMO Etik Komisyonu, Etik, Ahlak ve Meslek İlkeleri, EMO YAYINLARI, Ankara, 2004.
- [12] EMO Etik Komisyonu, Küreselleşme, Etik Kodlar ve Örgütler, EMO YAYINLARI, 2. baskı, Ankara, 2007.
- [13] TMMOB Mühendislik Mimarlık Kurultayı Mühendislik ve Mimarlık Mesleki Davranış (Etik) Kuralları, İlk Taslak, Ankara, 1999.
- [14] Onbaşıoğlu, S. U., Mühendislik Etiği, DOĞA YAYINCILIK, Teknik Kitaplar No:2 İstanbul, 2003.
- [15] Bauman, Z., Bireyselleşmiş Toplum, Çev. Alogan Y., AYRINTI YAYINLARI, İstanbul, 2005.